

KONSTITUCIJOS PERŽIŪRĖJIMO INSTITUTAS LIETUVOS STEIGIAMAJAME SEIME

Mindaugas Maksimaitis *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 39
Elektroninis paštas tistk@mrui.lt*

Pateikta 2006 m. spalio 30 d., parengta spausdinti 2006 m. gruodžio 10 d.

Santrauka. Dėl tarpukario Lietuvoje susiklosčiusios padėties, kai Konstitucijos peržiūrėjimas (keitimas ar papildymas) nesilaikant nustatytos tvarkos tapo savotiška liūdna tradicija, šis konstitucinis institutas laikytinas ypač svarbiu.

Straipsnyje, remiantis archyvine ir publikuota oficialia medžiaga, nagrinėjama 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos peržiūrėjimo tvarkos projektavimo eiga pradedant pirmaisiais siūlymais ir baigiant tos tvarkos įforminimu priimtoje Konstitucijoje.

Steigiamojo Seimo konstitucinė komisija, rengusi būsimosios Konstitucijos projektą, vadovavosi nuostata, kad Konstitucijos peržiūrėjimas esąs steigiamosios galios, priklausančios suverenai tautai, aktas, todėl jos projektas tam numatė sudėtingą procedūrą, kurios subjektu buvo pripažinta išimtinai tauta arba tiesiogiai jos išrinkti atstovai.

Patekusios į Steigiamojo Seimo plenumą projekto normos, skirtos Konstitucijos peržiūrėjimui reglamentuoti, buvo gana vieninai, be aštresnių parlamentinių debatų, bet iš esmės koreguotos. Taikant priimamas taisyklės gyvenimo realijoms, projekte siūlyta procedūra buvo supaprastinta. Tačiau buvo išsaugoti gerai apgalvoti ir subalansuoti konstituciniai reikalavimai atskiriems procedūros elementams, viena vertus, užkirtę kelią vienašališkiems į valdžią atėjusių partijų ar jų blokų bandymams Konstituciją kaitalioti be ypatingo reikalo, antra vertus, nedarę nereikalingų kliūčių objektyviai reikalingiems jos pakeitimams. Tai vyko siaurinant tautos galimybes šioje srityje, bet nepaverčiant būsimos Seimo visateisio procedūros šeimininku. Apskritai nustatytos Konstitucijos peržiūrėjimo procedūros šerdimi liko kvalifikuotos, ne mažesnės negu trijų penktadalių visų Seimo atstovų balsų daugumos reikalavimas, gerokai varžęs klasikinės proporcinės sistemos pagrindu išrinkto parlamento galimybes. Be to, numatyta galimybė Konstituciją keičiantį Seimo nutarimą panaikinti referendumu, kurio galėjo reikalauti prezidentas, ketvirtadalis visų Seimo atstovų arba 50 tūkstančių rinkimų teisę turinčių piliečių. Referendumo galimybė nebuvo numatyta, ir Seimo nutarimas buvo laikomas galutiniu, jį priėmus ne mažesne negu keturių penktadalių visų Seimo atstovų balsų dauguma.

Pagrindinės sąvokos: konstitucija, konstitucijos peržiūrėjimas, parlamentinė procedūra.

Rašytinės konstitucijos sistemoje konstitucijos peržiūrėjimo (keitimo ar papildymo) sritis, pasak M. Romerio, yra „svarbiausia, nes joje ima reikštis steigiamoji galia, neaprežtas *imperiumas*, galįs visokius teisės imperatyvus savo nuožiūra kurti“ [1, p. 248]. Tikslai ji nėra „gairė“, kokia esti valstybė steigiant, o „teisiškai kanalizacija – konstitucionalizuota steigiamoji – galia“ [1, p. 353], „kulminacinis politinės potencijos reiškinyje teisinėje konstrukcijoje“ [1, p. 353]. Dėl ypatingos tvarkos, kuria konstitucija prireikus peržiūrima, ji, kaip viena formalio-

sios teisės įstatymų rūšių, virsta pagrindiniu, aukštesniu, aiškiai išsiskiriančiu iš kitų įstatymų [2, p. 2].

Bendrame tarpukario Lietuvos valstybės konstitucijų raidos kontekste dėl susiklosčiusios padėties, kai Konstitucijos peržiūrėjimas nesilaikant nustatytos tvarkos, ją pažeidžiant tapo savotiška liūdna tradicija, šis konstitucinis institutas laikytinas ypač svarbiu.

Rengdamas ir priimdamas Lietuvos Valstybės Konstituciją Steigiamasis Seimas įvykdė tiesiogiai jam adresuotą vieną iš kertinių 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės deklaracijos paskelbtų įpareigojimų – nustatė ir teisiškai įformino valstybės pagrindus. Tačiau pakludamas visuotinai pripažintiems, dar Didžiosios prancūzų revoliuci-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedros profesorius.

jos iškeltiems principams apie neatimamą tautos teisę peržiūrėti, pertvarkyti ir pakeisti konstituciją, apie neleistinumą vienai kartai savo įstatymus primesti ateities kartoms, tą įpareigojimą jis baigė nustatydamas tvarką, kaip keičiantis gyvenimo aplinkybėms ir visuomenės poreikiams tą Konstituciją būtų galima pakoreguoti.

1920 m. Laikinojoje Konstitucijoje, priimtoje tik Steigiamojo Seimo darbo laikotarpiui, apie jos peržiūrėjimą neužsimenama: turėdamas specialų tautos mandatą Konstitucijai priimti, ypatingos tvarkos Seimas tam nenustatė. Užtat straipsniai, išdėstyti 1922 metų Lietuvos Valstybės Konstitucijos XIV skyriuje, pavadintame „Konstitucijos keitimas ir papildymas“, reglamentavo ypatingą lyginant su kitų teisės aktų priėmimo procedūra tvarką Konstitucijai peržiūrėti, ne tik eilinį kartą pabrėžė teisinį Konstitucijos prioritetą kitų teisės aktų sistemoje. Juose išdėstytos normos taip pat akivaizdžiai bylojo, jog steigiamąją tautos galią išreiškęs Steigiamasis Seimas nepageidavo, kad jo konstitucinis kūrinys galėtų būti be ypatingo reikalo įtakingų politinių jėgų kaitaliojamas, ir siekė, kad būsimi galimi Konstitucijos pakeitimai ir papildymai pajėgtų maksimaliai atspindėti suverenios tautos valią, būtų rimtai apgalvoti ir pagrįsti.

Dėl turinčio specialius tautos įgaliojimus Steigiamojo Seimo priimtos Konstitucijos autoriteto ir jį patvirtinančio tvirtumo ir stabilumo reikalavimo nebuvo abejojama įvairiuose Lietuvos socialiniuose sluoksniuose ir jiems atstovaujančiose politinėse jėgose. Tai liudija Steigiamojo Seimo sušaukimui Vyriausybės sudarytos komisijos Konstitucijos priešprojekčiui rengti, dirbusios nuo 1919 m. pabaigos iki 1920 m. vidurio, veiklos rezultatai: komisija, kurios nariai buvo įvairių politinių įsitikinimų žmonės, rekomendavo ypač ilgą ir sudėtingą procedūrą būsimajai Konstitucijai peržiūrėti, nurodydama, kad tokį siūlymą galėtų teikti Ministrų kabinetas, bet tik nutarus dviem trečdaliams ministrų ir pritarus prezidentui arba bent trečdaliui visų Seimo narių; dėl gauto siūlymo balsuotų Seimas; pasiūlymui pritaręs Seimas būtų suspenduojamas, ir Prezidentas skelbtų Nepaprastojo Seimo rinkimus; išrinktas Nepaprastasis Seimas spųstų dėl pasiūlyto pakeitimo, ir iki sprendimą priimant atlikinėtų skubiais pripažintus paprastojo Seimo kompetencijos einamuosius darbus; priėmęs galutinį nutarimą dėl Konstitucijos peržiūrėjimo Nepaprastasis Seimas save paleistų, o buvęs suspenduotas paprastasis Seimas atnaujintų savo veiklą [3, lap. 277; 4, p. 111]. Siūlyta, kad konstitucijose keitimo reikalingumui pripažinti būtų reikalaujama kvalifikuota – ne mažesnė kaip dviejų trečdalių visų Seimo narių – balsų dauguma, tokia pati balsų dauguma būtų reikalaujama ir pakeitimui Nepaprastajame Seime priimti [5, lap. 13].

Reikia konstatuoti, kad paties Steigiamojo Seimo sudaryta komisija Konstitucijos projektui rengti būsimosios Konstitucijos peržiūrėjimo procedūrą darė dar sudėtingesnę, pirmiausia visiškai iš jos pašalindama vykdomosios valdžios institucijas, šį dalyką patikėdama suvereniai tautai arba tiesioginiams jos atstovams. Šios komisijos Steigiamojo Seimo plenumui pateiktame Konstitucijos projekto variante siūlyta, kad Konstitucijos peržiūrėjimo ar keitimo iniciatyvos teisė priklausytų tautai, jeigu tokią valią pareiškė ne mažiau kaip penkiasdešimt tūkstančių rinkimų

teisę turinčių piliečių, arba tautos atstovams Seime – ne mažiau kaip du trečdaliai posėdyje dalyvaujančių Seimo atstovų – su sąlyga, jeigu jame dalyvauja ne mažiau kaip du trečdaliai visų Seimo atstovų. Toliau konstitucinė komisija numatė, kad bet kurio subjekto iniciatyva pateiktas Konstitucijos peržiūrėjimo sumanymas pirmiausia turėtų būti teikiamas referendumui, kuris ir spųstų keitimo reikalingumą. Tolesnė Konstitucijos keitimo procedūra sieta su vyriausybės komisijos parengtu priešprojekčiu: keitimui pritarus referendume dalyvavusių daugumai, esamas Seimas būtų paleistas ir šaukiamas naujas, turintis specialius tautos įgaliojimus, kuris dalyvaujant ne mažiau dviem trečdaliams atstovų svarstytų keitimo įstatymą ir galėtų jį priimti ne mažesne kaip dviejų trečdalių dalyvaujančių posėdyje atstovų balsų dauguma [6, lap. 120; 7, p. 45–46].

Pristatydamas Steigiamajam Seimui Konstitucijos projektą ją rengusios komisijos pirmininkas A. Tumėnas aiškino komisiją siekus, kad piliečių specialiai šiuo tikslu išrinkto Steigiamojo Seimo priimta Konstitucija galėtų būti keičiama taip pat išimtinai tik su piliečių žinia, tik tautai žinant ir pritarant [8, p. 77]. Tad komisija Steigiamajam Seimui pateikė projektą, geriausiai atitinkantį steigiamosios valdžios idėją, palikdama galimybę pačiam Steigiamajam Seimui prireikus paprastinti procedūros detales.

Patekęs Steigiamojo Seimo plenumo žinion Konstitucijos projektas, tame tarpe ir skyrius, skirtas Konstitucijos peržiūrėjimui, buvo gerokai pakeistas. Jau pirmojo svarstymo metu išaiškėjo, kad krikščionių demokratų blokas nusiteikęs Konstitucijos peržiūrėjimą „žymiai palengvinti“ [9, p. 12]. Tam iš esmės neprieštaravo ir kitos Steigiamojo Seimo frakcijos. Tad normos, reglamentavusios Konstitucijos peržiūrėjimo iniciatyvą, svarstymą ir priėmimą bei įsigaliojimą, laipsniškai buvo koreguojamos, ir tas koregavimas Steigiamajame Seime vyko sklandžiai, be aistrų ir net aštresnių parlamentinių ginčų, debatai šiuo klausimu nei savo turiniu, nei emocijomis nė iš tolo nepriminė parlamentinių batalijų, kilusių, pvz., dėl prezidento instituto, tikėjimo ir sąžinės laisvės ar valstybės ir bažnyčios santykių; neretai politinės grupės teapsiribodavo pataisų pateikimu, net neižvelgdavo poreikio viešai aiškinti motyvus ar juos komentuoti, nes visa tai buvo ir taip aišku – siekta supaprastinti procedūrą. Tai vyko siaurinant pačios tautos galimybes šioje srityje, nepaverčiant visateisiu procedūros šeimininku taip pat ir būsimąjo Seimo.

1922 m. gegužės 2 d. Steigiamojo Seimo posėdyje krikščionių demokratų bloko atstovo siūlymu į Konstitucijos peržiūrėjimo iniciatyvos subjektų tarpą papildomai įtraukta vykdomoji valdžia – Vyriausybė, o piliečių galimybės apsunkintos nustatant, kad tokiai iniciatyvai reikia dešimtadalio visų rinkimų teisę turinčių piliečių balsų [10, p. 46], kas, socialdemokratų manymu, reiškė, kad šiuo atveju iniciatyvai pareikšti reikia maždaug 100 tūkstančių piliečių balsų [11, p. 94]. Trečiojo svarstymo metu dauguma atmetė neryžtingą kairiųjų siūlymą Vyriausybę išbraukti iš iniciatyvos teisės subjektų, o dėl jų siūlymo piliečių iniciatyvą apriboti 25 tūkstančiais balsavimu buvo pasiektas kompromisas, grąžinęs pirminiame projekte numatytą 50 tūkstančių piliečių reikalavimą [12, p. 25].

Priimtos Konstitucijos 102 straipsnis skelbė, kad siūlyti pakeisti arba papildyti Konstituciją turi teisę Seimas,

Vyriausybė arba 50 tūkstančių turinčių rinkimų teisę piliečių. Beje, pastarasis rodiklis, M. Römerio manymu, Lietuvai buvęs „gana žymus“, „patarnaujantis konstitucijos nelankstumui“ [1, p. 250]. Beje, iš tautos ta pati Konstitucija reikalavo ne mažiau 25 tūkstančių piliečių balsų siūlyti paprastuosius įstatymus.

Pažymėtina, kad Konstitucijai galiojant nė vienas jos peržiūrėjimo iniciatyvos subjektas šia savo teise visiškai nepasinaudojo. Tiesa, ketinimą buvo pareiškusi koalicinė tautininkų-krikdemų-ūkininkų partijų Vyriausybė: klausimas apie sumanymą Seime keisti Konstituciją tautininkų iniciatyva iškeltas 1927 m. sausio 18 d. Ministrų kabineto posėdyje, net sudaryta komisija pakeitimo projektui rengti [13, lap. 10, 11], bet koalicijai griuvus ketinimo atsisakyta. Tuo tarpu įstatymas, nustatantis tvarką, kuria šia teise (taip pat ir paprastųjų įstatymų iniciatyvos teise) galėtų naudotis piliečiai, apskritai nebuvo išleistas.

Reikšmingu Konstitucijos peržiūrėjimo supaprastinimo veiksmu buvo referendumo, turėjusio pritarti Konstitucijos peržiūrėjimo iniciatyvai, atsisakymas.

Svarstant Steigiamajame Seime Konstitucijos projektą, Klaipėdos kraštą dar administravo prancūzai, o didelė etnografinės Lietuvos teritorijos dalis pietryčiuose buvo likusi lenkų, puoselėjusių planus įteisinti jos aneksiją, rankose. Be kita ko, tuo tikslu pastarieji skelbė remiasi Rytų Lietuvos gyventojų valia ir apsisprendimu ir kaltino Kauną noru primesti jiems iš anksto ir be jų pritarimo parengtos bei Konstitucijoje įtvirtintos valstybės formą. Siekdamas atremti šią propagandą visuomeninė Lietuvos Rytų komisija, rūpinusis pavergtu Vilniaus krašto problemomis, į Konstitucijos projekto skyrių, skirtą Konstitucijos keitimui ir papildymui ir kiekvienu tokiu atveju numaćiusį sudėtingą referendumo kelią, siūlė įtraukti išimtį: „Pirmasis valstybės Seimas, kuris bus išrinktas iš visų valstybės teritorijų, įgyja teisę be referendumo peržiūrėti Konstituciją“ [14, lap. 3], t. y. tikėtasi Lietuvai sugrąžintų jos teritorijų gyventojams palengvinti Konstitucijos peržiūrėjimo iniciavimą tuo tikslu nereikalaujant visos tautos sutikimo.

Steigiamajam Seimui nutarus atsisakyti referendumo Konstitucijos peržiūrėjimo iniciatyvai remti, suprantama, pasiūlyta formulė liko nereikalinga.

Priimta Konstitucija fiksavo taip pat supaprastintą Konstitucijos peržiūrėjimo svarstymo ir priėmimo procedūrą.

Konstitucijos peržiūrėjimo supaprastinimas pirmiausia pasireiškė atsisakant buvusios nuostatos to peržiūrėjimo priėmimą pavesti specialiam naujos sudėties Seimui: siūlymą Konstituciją pakeisti ar papildyti Konstitucijos 103 straipsnis pavedė svarstyti ir priiminėti eiliniam tuo metu veikiančiam Seimui, apsiribota kvalifikuotos balsų daugumos reikalavimo nustatymu. Tiesa, Konstitucijos papildymas ar pakeitimas turėjo būti laikomas Seimo priimtu už tai balsavus ne mažesnei negu trijų penktadalių visų atstovų balsų daugumai, ir tai buvo daugiau negu siūlė konstitucinė komisija: jos rekomenduotas ne mažiau dviejų trečdalių atstovų dalyvavimo ir ne mažiau dviejų trečdalių dalyvaujančių posėdyje atstovų daugumos reikalavimas priklausomai nuo aplinkybių būtų galėjęs reikšti tenkinimąsi vos keturiais devintadaliais, taigi mažiau negu puse visų atstovų balsų.

Konstitucijos nustatytas kvalifikuotos balsų daugumos reikalavimas gerokai varžė klasikinės proporcinės sistemos pagrindu, teikiančiu nedaug galimybių partijai ar blokui įgyti reikalingą balsų daugumą, išrinkto seimo galimybes. Iš tiesų, nei Steigiamajam, nei trim kitiems seimams nepavyko surinkti reikalaujamo atstovų skaičiaus, todėl šis reikalavimas, M. Römerio manymu, laikytinas „rimta konstitucinės konstrukcijos apsauga prieš Seime išgalėjusios partiškumo ekscesus“ [1, p. 353]. Kita vertus, reikia pasakyti, kad nustatyta riba buvo visiškai reali ir pasiekiamai platesnei partinei koalicijai, pvz., tokiai kaip vadovaujamai K. Griniaus 1920 m. birželį 1922 m. – vasarį arba 1923 m. birželį – 1924 m. birželį premjeru esant E. Galvanauskui, arba bent partijoms susitarus *ad hoc* dėl konkrečios pataisos reikalingumo. Žinoma, visai nepopuliariems tarp rinkėjų tautininkams, tik Trečiajame Seime teturėjusiems tris savo atstovus ir į valdžią atėjusiems tik perversmo keliu, rodėsi, kad Steigiamasis Seimas laikęs savo Konstituciją tobuliausia ir nekeistina, todėl tokį pakeitimą padaręs neįmanomą [15].

Teigiamo Seimo Konstitucijos peržiūrėjimo sprendimo trijų penktadalių balsų dauguma Konstitucijos nuostatai dar nelaikė galutiniu – šiuo atveju Respublikos prezidentas, ketvirtadalis visų Seimo atstovų (aiškus reveransas opozicijai) arba 50 tūkstančių rinkimų teisę turinčių piliečių, radę priežasčių būti nepatenkinti Seimo priimtu Konstitucijos pakeitimu, per tris mėnesius nuo jo paskelbimo dienos galėjo pareikalauti sprendimą dėl pakeitimo perduoti tautai spręsti referendumu; šiuo atveju referendumui numatyta teikti Seimo jau priimtą pakeitimą, kuris galėjo būti panaikintas balsavime dalyvavus ne mažiau kaip pusei turinčių šią teisę piliečių ir prieš pakeitimą pasisakius ne mažiau kaip pusei dalyvavusiųjų. Referendumas šiuo atveju galėjo tapti Konstitucijos keitimu atmetančia priemone, pasak M. Römerio, tai buvo „sankcijos referendumas“, kurio tikslas – ne pritarimas preziumuojamam Seimo sprendimui, bet pasipriešinimas jam, todėl jame nedalyvavus reikalaujamam piliečių skaičiui, nors jie ir visi būtų pasisakę prieš, referendumas teigiamam Seimo sprendimui nebūtų turėjęs jokios reikšmės [1, p. 250]. Tokiu būdu referendumo nustatant Konstitucijos keitimo bei papildymo tvarką galimybė tebuvo „tik atsitiktinio pobūdžio“ [16, p. 37], leistina priklausomai nuo balsavimo dėl Konstitucijos keitimo Seime rezultatų, traktuotina kaip priemonė, stiprinanti Konstitucijos stabilumą. Tiesa, Konstitucijoje paminėtas šis tiesioginės demokratijos institutas turėjo labiau principo reikšmę ir todėl, kad referendumo įgyvendinimo mechanizmas specialiu įstatymu taip pat liko neregamentuotas, vadinasi – negaliojantis.

Taigi ten, kur liečiama steigiamoji tautos galia, Konstitucija nesitenkino vien reprezentaciniu veiksmu, o numatė ir tiesioginio suvereninio tautos įsikišimo referendumo forma galimybę. Bet, pasak K. Račkausko, Konstitucija tautą laikiusi suverenumo turėtoja, o ne vykdytoja, tik atsitiktiniu arbitru tuo atveju, kai dėl Konstitucijos pakeitimo ar papildymo kyla nesutarimas tarp Seimo iš vienos pusės ir prezidento, Seimo narių mažumos arba penkiasdešimties tūkstančių rinkimų teisę turinčių piliečių iš kitos pusės [16, p. 32].

Galimybės kreiptis į referendumą buvo galima išvengti. Ji iš viso nebuvo numatyta, ir Seimo sprendimas buvo laikomas galutiniu tokiame Konstitucijos peržiūrėjimui, kuris Seimo buvo priimtas ne mažesne negu keturių penktadalių visų atstovų balsų dauguma: šiuo atveju pastarasis turėjo įsigalioji iš karto po jo paskelbimo.

Pastaroji taisyklė Konstitucijos peržiūrėjimo procedūros projekte atsirado 1922 m. liepos 28 d. Steigiamojo Seimo posėdyje pasiūlius krikdemų bloko atstovui M. Krupavičiui [12, p. 24–25] ir nesulaukus kitų frakcijų prieštaravimų.

Apie Seimo priimto Konstitucijos pakeitimo ar papildymo paskelbimo tvarką Konstitucijoje nebuvo kalbama, ir tai reiškė, kad ši procedūra, kaip visų įstatymų atveju, pavedama Respublikos prezidentui. Tačiau, M. Römerio manymu, skirtingai nuo eilinių įstatymų, Seimo priimto Konstitucijos pakeitimo ar papildymo prezidentas negalėjo vetuoti, tik paskelbęs Seimo trimis penktadaliais balsų priimtą pataisą jis Seimo sprendimą dar galėjo apeliuoti tautai [1, p. 250].

Konstitucijos pakeitimo ir papildymo įsigaliojimas visais atvejais sietas su jo paskelbimu: Konstitucijos pakeitimas ir papildymas, Seimo priimtas keturiais penktadaliais visų atstovų balsų, turėjo įsigalioji nuo paskelbimo dienos, o priimtas trimis penktadaliais ir nustatyta tvarka niekam nepareikalavus referendumo – po trijų mėnesių nuo paskelbimo dienos. Tai skyrėsi nuo paprastų įstatymų įsigaliojimo tvarkos, nes pagal Seimo 1923 m. gruodžio 5 d. priimtą Įstatymų skelbimo tvarkos ir jų įsiteisėjimo įstatymą (Valstybės žinios. 1923. Nr. 146/1049) teisės aktas, jei jame nenurodyta kitaip, pradeda veikti keturiolikta dieną po jo paskelbimo.

Nustatytas Konstitucijos peržiūrėjimo mechanizmas nebuvo praktiškai išmėgintas.

Lietuvos Valstybės Konstitucijos nuostatos apie galimo jos keitimo ar papildymo tvarką tolesnę Lietuvos konstitucijų raidą susiejo su Vasario 16-osios Nepriklausomybės aktu: akto įpareigojimu Lietuvos valstybės pamatus nustatęs demokratiniu būdu išrinktas ir Lietuvos tautos valią atspindintis Steigiamasis Seimas sykiu nustatė tvarką, pagal kurią prireikus ateityje jie galėtų būti peržiūrėti. Steigiamojo Seimo priimtos Konstitucijos pakeitimai ir papildymai, padaryti griežtai laikantis joje nustatytos tvarkos, būtų užtikrinę jos tęstinumą.

IŠVADOS

Konstitucinė komisija, rengusi Steigiamajam Seimui būsimosios Konstitucijos projektus, vadovavosi nuostata, kad Konstitucijos peržiūrėjimas esąs steigiamosios galios, priklausančios suvereniai tautai, aktas, ir parengė projektą, numačiusį Konstitucijos peržiūrėjimo procedūrą, kurios subjektu buvo pripažinta išimtinai tauta arba jos išrinkti atstovai.

Steigiamojo Seimo frakcijos, kreipdamos dėmesį į priimamų nuostatų tinkamumą realiam gyvenimui, projekte siūlomą procedūrą supaprastino, į ją įtraukė ir vykdomąją valdžią, tačiau paliko gerai apgalvotus ir subalansuotus, pritaikytus esamoms Lietuvos sąlygoms konstitucinius reikalavimus atskiriems procedūros elementams, ku-

rie užkirto kelią vienašališkiems laimėjusių rinkimus atskirų partijų ar jų blokų bandymams, nenustatė nereikalingų kliūčių prireikus tai padaryti.

LITERATŪRA

1. **Römeris M.** Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos. D. 1. – Kaunas, 1937.
2. **Römeris M.** Įstatymų konstitucingumas // Teisė. 1925. Nr. 7.
3. **Lietuvos** valstybės konstitucijos projektas. LCVA, f. 383, ap. 3, b. 28.
4. **Maksimaitis M.** Lietuvos valstybės konstitucijų istorija (XX a. pirmoji pusė). – Vilnius, 2005.
5. **Konstitucijos** rengimo komisijos 1920 m. birželio 8 d. posėdžio protokolai. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 122.
6. **Lietuvos** valstybės konstitucijos projektas, komisijos pristatytas Steigiamojo Seimo prezidiumui. CVA, f. 923, ap. 1, b. 1351.
7. **Steigiamojo** seimo darbai. 199 pos. 1922-05-02.
8. **Steigiamojo** seimo darbai. 176 pos. 1922-02-24.
9. **Steigiamojo** seimo darbai. 177 pos. 1922-03-02.
10. **Steigiamojo** seimo darbai. 199 pos. 1922-05-02.
11. **Steigiamojo** seimo darbai. 218 pos. 1922-07-18.
12. **Steigiamojo** seimo darbai. 232 pos. 1922-07-28.
13. **Ministrų kabineto** 1927 m. sausio 18 d. ir sausio 19 d. posėdžio protokolai. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 524.
14. **Lietuvos Rytų komisijos** 1922 m. kovo 11 d. posėdžio protokolai. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 1427.
15. **Naują Konstituciją paskelbus** // Lietuvos aidas. 1928. Nr. 93.
16. **Račkauskas K.** Lietuvos konstitucinės teisės klausimais. – New York, 1967.

THE INSTITUTION FOR THE REVIEW OF THE CONSTITUTION IN THE CONSTITUENT SEIMAS

Mindaugas Maksimaitis *
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Due to the situation observed during the inter-war period in Lithuania when the review (adjustment or amendment) of constitution without observing the established rules has become a peculiar miserable tradition, this constitutional institution is considered very relevant.

Based on the archived and publicized official materials, this article looks into the course of planning the design of the rules for reviewing the Constitution of the State of Lithuania of 1922. It starts with the first suggestions and ends with the establishment of these rules in the adopted constitution.

The constitutional commission of the constituent Seimas that designed the draft of the forthcoming constitution believed that the review of the constitution is an act of the constituent power that belongs to the sovereign nation. Therefore, the draft has provided for a complicated procedure the subject of which was exclusively the nation or the representatives directly elected by it.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of History of Law, Prof. Habil. Dr.

Once the norms of the draft designated for regulating the review of constitution have entered the plenary session of the Seimas, they have been quite unanimously, yet essentially, altered. The procedures have been simplified to adapt them to the realities of life. However the well thought and balanced constitutional requirements for the separate elements of the procedure have prevailed. On one hand, these requirements have prevented the newcomer parties in power from making unilateral changes to the constitution without proper cause. On the other hand, these requirements did not create unnecessary obstacles in making the objectively justified and necessary amendments. In general, the qualified, i.e. not less than three fifths, majority of the votes of all representatives of the Seimas

has stayed at the heart of the procedure for the review of the constitution, even though it has limited the possibilities of the parliament elected under the classical proportional system. Moreover, a possibility has been established to repeal the decision of the Seimas to change the constitution by a referendum which could be called upon, once needed, by the president, one quarter of the representatives of the Seimas or 50 thousand voters. Since the possibility for a referendum has not been established, the Seimas decision was considered final once it had been adopted by more than four fifths of all of the Seimas' representatives.

Keywords: constitution, review of constitution, parliamentary procedure.